85 години

Международна научно-практическа конференция

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Том I

85 години

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ

„Димитър А. Ценов" - Свищов

Международна научно-практическа конференция

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

8-9 ноември 2021 г.

Том I

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Свищов, 8-9 ноември 2021 г.

Посветена на 85 години от създаването
на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“

Сборник с доклади

ТОМ I

Международната научно-практическа конференция е организирана в изпълнение проект НФ-2-2021 „Устойчиво развитие и социално-икономическа кохезия през XXI век – тенденции и предизвикателства“, финансиран със средства по Наредба на МОН за насърчаване на научно-изследователската дейност

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2021

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ
Проф. д-р Марияна Божинова
Ректор на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ - председател
Проф. д. н. Борислав Борисов
Проф. д. н. Божидар Божинов
Проф. д-р Стоян Проданов
Доц. д-р Галина Чиприянова
Доц. д-р Здравко Любенов
Доц. д-р Иван Марчевски
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Катя Личева
Доц. д-р Людмил Несторов
Доц. д-р Марина Николова
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Силвия Костова
Доц. д-р Христо Сирашки

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Румен Ерусалимов - *председател*
Проф. д-р Пенка Шишманова
Проф. д-р Стефан Симеонов
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Светослав Илийчовски
Доц. д-р Теодора Филипова
Гл. ас. д-р Асен Божиков

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ
Проф. д-р Любчо Варамезов - *председател*
Проф. д-р Анета Денева
Проф. д-р Атанас Атанасов
Проф. д-р Йордан Василев
Проф. д-р Красимир Шишманов
Проф. д-р Маргарита Богданова
Проф. д-р Пенка Шишманова
Проф. д-р Стефан Симеонов
Доц. д-р Александър Ганчев
Доц. д-р Венцислав Василев
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Румен Ерусалимов
Доц. д-р Светослав Илийчовски
Доц. д-р Теодора Филипова

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-2067-8 (print)
ISBN 978-954-23-2068-5 (online)

D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS – SVISHTOV

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND SOCIO-ECONOMIC COHESION IN THE 21ST CENTURY: TRENDS AND CHALLENGES

Svishtov, 8th - 9th November 2021

Dedicated to the 85th anniversary since the establishment of D. A. Tsenov Academy of Economics

Conference Proceedings

VOLUME I

The international scientific and practical conference has been organized as implementation of project SF-2-2021 "Sustainable Development and Socio-Economic Cohesion in the 21st Century: Trends and Challenges", financed with funds by Ordinance of the Ministry of Education and Science for encouraging scientific research

Tsenov Academic Publishing House
Svishtov
2021

PROGRAM COMMITTEE
Prof. Mariyana Bozhinova, Ph.D.
Rector of D. A. Tsenov Academy of Economics
Prof. Borislav Borissov, D.Sc.
Prof. Bozhidar Bozhinov, D.Sc.
Prof. Stoyan Prodanov, Ph.D.
Assoc. Prof. Galina Chipriyanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov, Ph.D.
Assoc. Prof. Ivan Marchevski, Ph.D.
Assoc. Prof. Irena Emilova, Ph.D.
Assoc. Prof. Iskra Panteleeva, Ph.D.
Assoc. Prof. Katya Licheva, Ph.D.
Assoc. Prof. Lyudmil Nestorov, Ph.D.
Assoc. Prof. Marina Nikolova, Ph.D.
Assoc. Prof. Plamen Petkov, Ph.D.
Assoc. Prof Silviya Kostova, Ph.D.
Assoc. Prof Hristo Sirashki, Ph.D.

ORGANIZING COMMITTEE
Assoc. Prof. Rumen Erusalimov, Ph.D., Chairman
Prof. Penka Shishmanova, Ph.D.
Prof. Stefan Simeonov, Ph.D.
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, Ph.D.
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Svetoslav Iliychovksi, Ph.D.
Assoc. Prof. Teodora Filipova, Ph.D.
Head Asst. Asen Bozhikov, Ph.D.

EDITORIAL COMMITTEE
Prof. Lyubcho Varamezov, Ph.D., Chairman
Prof. Aneta Deneva, Ph.D.
Prof. Atanas Atanasov, Ph.D.
Prof. Yordan Vasilev, Ph.D.
Prof. Krasimir Shishmanov, Ph.D.
Prof. Margarita Bogdanova, Ph.D.
Prof. Penka Shishmanova, Ph.D.
Prof. Stefan Simeonov, Ph.D.
Assoc. Prof. Aleksandar Ganchev, Ph.D.
Assoc. Prof. Ventsislav Vassilev, Ph.D.
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, Ph.D.
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Rumen Erusalimov, Ph.D.
Assoc. Prof. Svetoslav Iliychovski, Ph.D.
Assoc. Prof. Teodora Filipova, Ph.D.

The published materials have been reviewed. The authors are responsible for the content and layout of their papers, the opinions expressed, the data used and the sources cited.

ISBN 978-954-23-2067-8 (print)
ISBN 978-954-23-2068-5 (online)

СЪДЪРЖАНИЕ

ТОМ I

ПЛЕНАРНИ ДОКЛАДИ

ПЪТЯТ КЪМ УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНА КОХЕЗИЯ –
МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ РИСКОВЕ И БАРИЕРИ
Проф. д.ик.н. Димитър М. Иванов …… 7

ПРОБЛЕМАТИЧНОТО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА
Проф. д-р Митко Димитров …… 31

ФИНАНСИ, ИКОНОМИКС, ЗАСТРАХОВАНЕ И ОСИГУРЯВАНЕ

ИКОНОМИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА УПРАВЛЕНИЕТО
НА ПУБЛИЧНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ И ИМОТИТЕ –
ДЪРЖАВНАТА И ОБЩИНСКА СОБСТВЕНОСТ
Проф. д.н. Борислав Борисов …….. 51

СИСТЕМНО-СТРУКТУРНЫЙ КРИЗИС И ЕГО ПРОЯВЛЕНИЕ
В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ COVID-19
д.э.н., профессор, Зверяков Михаил Иванович …… 59

ИЗМЕРВАНЕ ВЪЗДЕЙСТВИЕТО НА ПАНДЕМИЯТА
ОТ COVID-19 ВЪРХУ КОРПОРАТИВНИТЕ ПОЛИТИКИ
ЗА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ В БЪЛГАРИЯ
Проф. д-р Андрей Захариев …… 67

ОБЛАГОРОДЯВАНЕ НА ПЛОСКИЯ ДАНЪК В БЪЛГАРИЯ
Проф. д-р Румен Брусарски …… 75

ДВИЖЕЩИ СИЛИ НА ИНТЕГРАЦИЯ В ГЛОБАЛНИТЕ ЦИФРОВИ ВЕРИГИ
ЗА СЪЗДАВАНЕ НА ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ
Проф. д-р Сава Димов …… 83

ЕФЕКТИ ОТ ПРОГРАМАТА НА ЕЦБ ЗА ЗАКУПУВАНЕ НА АКТИВИ
В УСЛОВИЯТА НА ИЗВЪНРЕДНА СИТУАЦИЯ, ПРИЧИНЕНА ОТ ПАНДЕМИЯ
Проф. д-р Силвия Трифонова …… 95

ТЕСТВАНЕ НА КОРЕКТИВНИ ВЕРОЯТНОСТНИ МОДЕЛИ
ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКИ ОПЦИИ ВЪРХУ АКЦИИ
Проф. д-р Стефан Симеонов, Д-р Теодор Тодоров …… 108

КОНКУРЕНЦИЯ И КОНЦЕНТРАЦИЯ НА БЪЛГАРСКИЯ
ОБЩОЗАСТРАХОВАТЕЛЕН ПАЗАР (2011-2020 г.). СТРУКТУРЕН АНАЛИЗ
И ЕМПИРИЧНИ НАБЛЮДЕНИЯ
Проф. д-р Стоян Проданов …… 116

THE IMPLEMENTATION OF GOALS OF BALANCED DEVELOPMENT
OF POLAND AGAINST THE CHALLENGES AND DANGERS
OF WASTE MANAGEMENT
Assoc. Prof. Ireneusz T. Dziubek, Dr Tatiana Manasterska 126

MODERN FEATURES OF TRUST ASSET MANAGEMENT
Postgraduate student Stanislav Perminov, Assoc. Prof. Deniss Djakons, PhD 136

ИНДУСТРИЯТА НА ХЕДЖ ФОНДОВЕТЕ В ЕРАТА
НА РАЗХЛАБЕНИТЕ ПАРИЧНИ ПОЛИТИКИ И COVID-19
Доц. д-р Александър Ганчев 142

РАЗНОСКИТЕ КАТО НЕДЕЛИМА ЧАСТ ОТ АНАЛИЗА
НА РЕЗУЛТАТИТЕ ПО ИМУЩЕСТВЕНО ЗАСТРАХОВАНЕ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Венцислав Василев 150

ВЛИЯНИЕ СТРУКТУРЫ ЭКОНОМИКИ НА ОБЕСПЕЧЕНИЕ
УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА И РАЗВИТИЯ
Кандидат экономических наук, доцент Шараг Елена Сергеевна 159

СТРАТЕГИЧЕСКИ ДЕЙСТВИЯ НА БЪЛГАРСКИТЕ СТОПАНСКИ
ОРГАНИЗАЦИИ В УСЛОВИЯТА НА ПАНДЕМИЯ ОТ COVID-19
Доц. д-р Илиан Минков 166

ИНСТИТУЦИИ И НЕРАВЕНСТВО
Доц. д-р Калин Господинов 174

ПОВЕДЕНЧЕСКИ ПОДХОД КЪМ ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ -
ВЪЗМОЖНОСТИ И ОГРАНИЧЕНИЯ
Доц. д-р Калоян Колев 181

ПРОБЛЕМИ НА ЛОЯЛНОСТТА В БАНКОВИТЕ ИНСТИТУЦИИ
ПРИ СЪВРЕМЕННИТЕ УСЛОВИЯ
Доц. д-р Катя Личева 190

ЦЕЛЕСЪОБРАЗНОСТ И ЕФЕКТИ
НА МЕЖДУРЕГИОНАЛНАТА ДАНЪЧНА КОНКУРЕНЦИЯ
Доц. д-р Людмил Найденов 196

ВЪЗМОЖНИ ГРЕШКИ ПРИ ВЪЗЛАГАНЕТО
НА ОБЩЕСТВЕНИ ПОРЪЧКИ В БЪЛГАРСКАТА ПРАКТИКА
Доц. д-р Марин Маринов, Красимир Парашкевов 204

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ДЪЛГОСРОЧНИТЕ ГРИЖИ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Николай Нинов 210

ЕФЕКТИ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID ВЪРХУ ЗДРАВНИТЕ РАЗХОДИ
Доц. д-р Николай Атанасов 219

ПОДХОДИ И ПРАКТИКА НА ДЪРЖАВНОТО ФИНАНСИРАНЕ
НА ПУБЛИЧНОТО ПЕНСИОННО ОСИГУРЯВАНЕ
Доц. д-р Пламен Йорданов, **Гл. ас. д-р Маргарита Николова** 230

ФИСКАЛНИТЕ ОБЛЕКЧЕНИЯ ЗА ЛИЦА С УВРЕЖДАНИЯ КАТО ПРИКРИТИ
СОЦИАЛНИ ПЛАЩАНИЯ ПРИ ИНВАЛИДНОСТ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Пламен Йорданов, Ас. д-р Йордан Йорданов,
Докторант Жанета Ангелова 238

ОТРАЖЕНИЕ НА КОВИД-19 ВЪРХУ ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ПЛАЩАНИЯ
ПО ЗАСТРАХОВКА „КАСКО“ НА МПС В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Румен Ерусалимов 246

ДИГИТАЛИЗАЦИЯ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА СПРАВЕДЛИВОСТ –
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ВЪЗМОЖНОСТИ
Доц. д-р Силвия Топлева 251

ДЪЛГОСРОЧНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ЕФЕКТИ
НА ПАНДЕМИИТЕ – УРОЦИ ОТ НЯКОИ ПРЕДХОДНИ КРИЗИ
Гл. ас. д-р Александър Б. Тодоров 258

ЕВРОФИНАНСИРАНЕТО КАТО СРЕДСТВО ЗА ПОВИШАВАНЕ
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ СЕКТОР
„ПРОИЗВОДСТВО НА ОБЛЕКЛО ОТ ТЕКСТИЛ“
Гл. ас. д-р Ангелина Терзиева 266

НЯКОИ АСПЕКТИ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕТО НА COVID-19
ВЪРХУ БЪЛГАРСКИЯ ЗАСТРАХОВАТЕЛЕН ПАЗАР
Гл. ас. д-р Анелия Панева 274

ПАЗАРЪТ НА ЗДРАВНО ЗАСТРАХОВАНЕ В БЪЛГАРИЯ –
СЪСТОЯНИЕ, РАЗВИТИЕ И ТЕНДЕНЦИИ
Гл. ас. д-р Валентина Нинова 281

ФИСКАЛНА ИНТЕГРАЦИЯ В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ –
НЕОБХОДИМОСТ, УСЛОВИЯ И ЕФЕКТИ
Гл. ас. д-р Димитър Костов 289

БЪЛГАРИЯ ПО ПЪТЯ КЪМ ЕВРОЗОНАТА
Гл. ас. д-р Петя Василева 297

ДИНАМИКА НА ВЪНШНАТА ТЪРГОВИЯ НА БЪЛГАРИЯ
СЪС СТРАНИТЕ ЧЛЕНКИ НА ЕВРОСЪЮЗА
Гл. ас. д-р Сергей Радуканов 304

ПРОМЕНЯЩИТЕ СЕ РОЛИ НА ФИСКАЛНАТА И ПАРИЧНАТА ПОЛИТИКА
В СВЕТЛИНАТА НА COVID-19 В СТРАНИ С РАЗЛИЧЕН ПАРИЧЕН РЕЖИМ
Гл. ас. д-р Соня Георгиева 310

АСПЕКТИ НА НАЦИОНАЛНАТА ПОЛИТИКАТА
ПО ЗАЕТОСТТА И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД НЕЯ
Гл. ас. д-р Таня Илиева ……..……..……..……..… 320

ПОВЕДЕНЧЕСКИ ИНВЕСТИЦИОННИ СТРАТЕГИИ –
ВЪЗМОЖНОСТ ЗА УСТОЙЧИВИ РЕЗУЛТАТИ
ОТ АКТИВНО ИНВЕСТИРАНЕ
Гл. ас. д-р Цветан Павлов ……...……. 325

ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ПРЕД БЪДЕЩИТЕ ПЕНСИОНЕРИ
В КОНТЕКСТА НА НОРМАТИВНИТЕ ПРОМЕНИ ВЪВ ВТОРИ СТЪЛБ
НА ПЕНСИОННИЯ МОДЕЛ В БЪЛГАРИЯ
Ас. д-р Йордан Йорданов ……...……. 334

ПАЗАРЪТ НА БАНКОВИ ДЕПОЗИТИ В БЪЛГАРИЯ:
ДИНАМИКА И СТРУКТУРНИ ИЗМЕНЕНИЯ
Ас. д-р Радослав Къновски …….....……. 340

ОЦЕНКА НА УСТОЙЧИВОСТТА НА АГРАРНИЯ СЕКТОР
В БЪЛГАРИЯ
Д-р Антон Сотиров, **Д-р Никола Пищалов** …….....……. 347

НАДНОРМЕНОТО ТЕГЛО И ЗАТЛЪСТЯВАНЕТО
КАТО РИСКОВ ФАКТОР ЗА ЗДРАВЕТО
Д-р Орлин Цветков …….....…….……. 354

МЕРКИ НА ФЕДЕРАЛНИЯ РЕЗЕРВ НА САЩ
ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА COVID-19
Д-р Свилен Колев .....…….……. 359

STATE AID ENFORCEMENT LAW IN THE ENERGY SECTOR
IN ALBANIA
Lecturer of Law, **Dr. Anduena Gjevori** ……..…….……. 366

БАНКОВАТА ТАЙНА КАТО КОМПОНЕНТА НА БАНКОВАТА
СИГУРНОСТ – ФИНАНСОВО-ПРАВНИ АСПЕКТИ
Преп. Игнат Папазов ……..…….……. 374

THE HISTORICAL EVOLUTION OF THE GOVERNMENT
SECURITIES MARKET IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA
Olesea Speian, PhD Student ……..……...…….……. 378

ПРОМЕНИ В ЕВРОПЕЙСКИТЕ РЕГУЛАТОРНИ КАПИТАЛОВИ
ИЗИСКВАНИЯ ЗА ПОКРИТИ ОБЛИГАЦИИ В УСЛОВИЯТА НА КРИЗА
Докторант Борислав Киров ..……...……..……. 386

АВТОМОБИЛНИЯТ ПАЗАР В БЪЛГАРИЯ И МЯСТОТО
НА ТЪРГОВСКИТЕ ПРЕДСТАВИТЕЛСТВА НА НЕГО
Докторант Ваня Галчева ……...……. 393

ЕФЕКТИ ВЪРХУ ПАРИЧНАТА ПОЛИТИКА В РЕЗУЛТАТ
ОТ НАМАЛЯВАНЕТО НА НАЛИЧНИТЕ ПАРИ В ОБРАЩЕНИЕ
Докторант Владимир Сиркаров ……..……. 398

ВЛИЯНИЕ НА КОЕФИЦИЕНТА P/E И ДИВИДЕНТНАТА
ДОХОДНОСТ ВЪРХУ ЦЕНИТЕ НА АКЦИИТЕ
НА БЪЛГАРСКИЯ КАПИТАЛОВ ПАЗАР
Докторант Владислав Любенов …….....…… 405

ВЪЗМОЖНОСТ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА МСП
В УСЛОВИЯТА НА ПАНДЕМИЯ
Докторант Даниел Данчев …….....…… 413

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РЕГУЛИРАНЕ НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ
ЧРЕЗ ГРАНИЦИТЕ НА ОСИГУРИТЕЛНИЯ ДОХОД
Докторант Жанета Ангелова .....…… 421

ЦИФРОВАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ В ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО – СРЕДСТВО
ЗА ПОДОБРЯВАНЕ КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТ И РАДИКАЛНА
ПРОМЯНА НА НАЧИНА НА ПРЕДОСТАВЯНЕ НА МЕДИЦИНСКИ
И ЗДРАВНИ ГРИЖИ
Докторант Живка Петрова .....…… 429

ДЕБАТЪТ МЕЖДУ БАНКОВАТА И ВАЛУТНАТА ШКОЛА ОТ 19-И ВЕК –
ХАРАКТЕРИСТИКИ И ПАРАЛЕЛИ СЪС СЪВРЕМЕННИТЕ
МОНЕТАРНИ РЕАЛНОСТИ
Докторант Кузман Илиев .....…… 438

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД МЕНИДЖМЪНТА НА ЛЕЧЕБНИТЕ
ЗАВЕДЕНИЯ В УСЛОВИЯ НА ПАНДЕМИЯ ОТ COVID-19
(ПО ПРИМЕРА НА УНИВЕРСИТЕТСКА МНОГОПРОФИЛНА БОЛНИЦА
ЗА АКТИВНО ЛЕЧЕНИЕ „СЪРЦЕ И МОЗЪК“ – ПЛЕВЕН)
Докторант Люба Митева .....…… 446

БЛОКЧЕЙН ТЕХНОЛОГИИТЕ – ГОЛЕМИТЕ ПОЛЗИ
ЗА МАЛКИТЕ БАНКИ
Докторант Марина Милинова .....…… 453

ОТРИЦАТЕЛНИ ЛИХВЕНИ НИВА – ЕМПИРИЧЕН ОПИТ
Докторант Милена Пешева .....…… 460

ФИНАНСОВИЯТ ФЕЪРПЛЕЙ В ЖЕНСКИЯ ФУТБОЛ –
НЕОБХОДИМОСТ ИЛИ ВЪЗМОЖНОСТ
Докторант Нено Ненов ……..…… 468

ОТРАЖЕНИЕ НА КОВИД-19 ВЪРХУ ПРЕМИЙНИЯ ПРИХОД
ПО ЗАСТРАХОВКА „КАСКО“ НА МПС В БЪЛГАРИЯ
Докторант Николай Илиев ….…… 474

РАЗВИТИЕ НА ИМУЩЕСТВЕНОТО ЗАСТРАХОВАНЕ В БЪЛГАРИЯ
ПРЕЗ ПРИЗМАТА НА ПРЕЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ОТНОШЕНИЯ
Докторант Радка Василева ….…… 480

КОНСОЛИДАЦИЯТА НА БАНКОВИЯ СЕКТОР
В БЪЛГАРИЯ КАТО ФАКТОР ЗА УСТОЙЧИВОСТ
Докторант Рая Драгоева ……..…… 488

ИНСТРУМЕНТИ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА ДАНЪЧНИТЕ ИЗМАМИ
ПРИ ТЪРГОВИЯТА С ГОРИВА И НЕФТОПРОДУКТИ
Докторант Стефан Пешов .....……. 496

ПРОГНОЗИРАНЕ НА ПУБЛИЧНИТЕ ФИНАНСИ -
ОТКЛОНЕНИЕ НА ФАКТИЧЕСКОТО ИЗПЪЛНЕНИЕ
НА КОНСОЛИДИРАНАТА ФИСКАЛНА ПРОГРАМА
СПРЯМО ЗАКОНА ЗА БЮДЖЕТА НА БЪЛГАРИЯ
Докторант Юлиан Войнов .....……. 501

СЧЕТОВОДСТВО, КОНТРОЛ, ОДИТ, СТАТИСТИКА И МАТЕМАТИКА

ЗА РОЛЯТА И ВЪЗМОЖНОСТИТЕ НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА
ПРИ ДОКУМЕНТИРАНЕТО В СЧЕТОВОДСТВОТО
Проф. д-р Атанас Атанасов .....……. 511

ОСОБЕНОСТИ ПРИ СЧЕТОВОДНОТО ОТЧИТАНЕ
НА СТОКИТЕ В УСЛОВИЯТА COVID-19
Доц. д-р Галя Иванова – Кузманова .....……. 517

АКТУАЛНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
ПРЕД СЧЕТОВОДНАТА ПРОФЕСИЯ В КОНТЕКСТА
НА ПРОМЕНИТЕ СЛЕД БРЕКЗИТ
Доц. д-р Галина Чиприянова, Д-р Марий Стоянов .....……. 524

КЪМ НОВ ПОДХОД В ОБУЧЕНИЕТО
ПО МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ ЗА ФИНАНСОВО ОТЧИТАНЕ
Доц. д-р Диана Ималова, Доц. д-р Венцислав Вечев .....……. 532

СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРИЯ В КОНТЕКСТА
НА ЦЕЛИТЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ – СТАТИСТИЧЕСКИ АСПЕКТИ
Доц. д-р Красимира Славева .....……. 541

СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА ЗАВИСИМОСТТА МЕЖДУ
ЦИФРОВИЗАЦИЯТА НА ИКОНОМИКАТА И ИКОНОМИЧЕСКИЯ РАСТЕЖ
Доц. д-р Маргарита Шопова, Гл. ас. д-р Евгени Овчинников,
Гл. ас. д-р Тихомир Върбанов .....……..…. 549

ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СПОРАЗУМЕНИЯ ЗА СВОБОДНА
ТЪРГОВИЯ С ТРЕТИ СТРАНИ И ЗНАЧЕНИЕТО ИМ ОТ ПОЗИЦИЯТА
НА МИТНИЧЕСКИЯ КОНТРОЛ В ЕС
Доц. д-р Момчил Антов .....……..…. 557

INNOVATIVE METHODS FOR ACCOUNTING EDUCATION –
EXPERIENCE AND GLOBAL LESSONS LEARNED
Assoc. Prof. Nadya Velinova-Sokolova, PhD ……..……..…..…. 564

ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СПОРАЗУМЕНИЯ ЗА СВОБОДНА ТЪРГОВИЯ С ТРЕТИ СТРАНИ И ЗНАЧЕНИЕТО ИМ ОТ ПОЗИЦИЯТА НА МИТНИЧЕСКИЯ КОНТРОЛ В ЕС

Доц. д-р Момчил Антов[1]

Резюме: *Произходът на стоките представлява сложна икономическа категория, която от митническа гледна точка предопределя наличието на специфични насоки за осъществяване на контрол. Многообразието от споразумения за свободна търговия (ССТ) между ЕС и трети страни въвежда редица условия, изпълнението на които е сред основните обекти на митнически контрол. В настоящия доклад се прави опит за оценка на приложението на европейските ССТ като се вземат предвид стоковите потоци от и за основните страни-партньори по тях.*

Ключови думи: *митница, контрол, произход на стоки, преференции, свободна търговия*

JEL: M49

APPLICATION OF THE EUROPEAN FREE TRADE AGREEMENTS WITH THIRD COUNTRIES AND THEIR IMPORTANCE FROM THE POSITION OF CUSTOMS CONTROL IN THE EU

Assoc. Prof. Momchil Antov, PhD

Abstract: *The origin of goods is a complex economic category which, from a customs point of view, predetermines the existence of specific areas for control. The variety of free trade agreements (FTAs) between the EU and third countries introduces several conditions, the implementation of which is one of the main objects of customs control. This report attempts to assess the application of the European FTAs, considering commodity flows from and to their main partner countries.*

Key words*: customs, control, origin of goods, preferences, free trade*

JEL: M49

1. Въведение

За целите на митническия контрол произходът на стоките (преференциален или непреференциален) е от съществено значение за правилното преминаване през процеса на тяхното обмитяване. Стоките с преференциален произход могат да бъдат облагани при внос с намалени или нулеви ставки на митата или да се ползват от облекчени митнически формалности

[1] m.antov@uni-svishtov.bg, Стопанска академия „Димитър А. Ценов“, Свищов

при равни други условия. Това на практика оказва конкретно влияние върху проявлението на фискалната функция на митническия контрол, тъй като намалява възможността за събиране на мита за бюджетите на страните-членки на ЕС и на този на Общността под формата на т.нар. „Традиционни собствени ресурси“. Посредством изследването на сключените на ниво ЕС споразумения за свободна търговия (ССТ) с трети страни от гледна точка на тяхното приложение може да се обоснове и тяхното влияние по отношение на вноса и износа на стоки.

2. Преглед на споразуменията за свободна търговия с трети страни

В международната търговия произходът на стоките се асоциира с тяхната „икономическа националност“ и не следва да се свързва директно с държавата - износител. Определянето на произхода на стоките се усложнява от световната глобализацията и начина, по който даден продукт може да бъде обработен или преработен в няколко страни преди да е готов за пазара. В същото време от значение за целите на митническия контрол е не само географският смисъл на произхода на търгуваните стоки, но и наличието на основания той да бъде третиран като ***преференциален*** или ***непреференциален***. Правната регламентация на произхода на стоките е дадена в чл. 59 – чл. 68 от Митническия кодекс на Съюза (Регламент (ЕС) №952/2013 на ЕП и на Съвета от 9.10.2013 г. за създаване на Митнически кодекс на Съюза, 2013) и в чл. 31 – чл. 70 от Делегирания регламент на Комисията (Делегиран регламент на Комисията (ЕС) 2015/2446 от 28.07.15 г. за допълнение на Регламент (ЕС) № 952/2013 на Европейския парламент и на Съвета за определяне на подробни правила за някои от разпоредбите на Митническия кодекс на Съюза, 2015). Най-общо казано с преференциален произход са стоките, които произхождат от страна-бенефициент по сключено споразумение за свободна търговия (ССТ), а с непреференциален са всички останали.

Правилата за произход в световен мащаб се формулират основно с цел да се защити местната промишленост и да се насърчи преместването на производствените процеси в рамките на дадена търговска зона. Подобна логика може да бъде открита и в сключените от Европейския съюз споразумения за свободна търговия с трети страни, които към момента са над 40 и обхващат около 80 страни и територии. Основните преференции, които се предоставят на търговците са свързани с възможностите за ***редуциране ставките на приложимите мита при внос или премахване на някои от нетарифните мерки***, приложими спрямо търгуваните стоки.

В зависимост от това дали преференциалните тарифни мерки се съдържат в международен акт или във вътрешното право на ЕС, те могат да бъдат обобщени в две групи (Бобева, 2006, стр. 6):

- ***споразумения за преференциална търговия с трети страни;***

❒ ***споразумения за автономни преференциални договорености*** (обхващат отделни групи държави, на които се предоставят едностранни преференции).

Освен по типа преференциално третиране, споразуменията за свободна търговия на ЕС могат да бъдат групирани и в зависимост от географското положение на страните-партньори:

➢ **Споразумения за преференциална търговия с трети страни:**

- споразумение за търговия и сътрудничество между ЕС и ***Обединеното кралство***;

- ***страни-членки на ЕАСТ*** – Швейцария, Исландия, Норвегия, Лихтенщайн;

- ***западни Балкани*** – Македония, Албания, Босна и Херцеговина, Сърбия, Черна гора и Косово;

- ***средиземноморски страни*** – Алжир, Тунис, Мароко, Израел, Палестинските власти, Египет, Йордания, Ливан, Сирия и Турция[2];

- ***африкански регион*** – Ангола, Ботсвана, Гана, Демократична република Конго, Замбия, Зимбабве, Кот д'Ивоар, Лесото, Малави, Мавриций, Мозамбик, Намибия, Танзания, Република Южна Африка и др.;

- държавите членки на КАРИФОРУМ - Антигуа и Барбуда, Общността на Бахамите, Барбадос, Белиз, Доминика, Доминиканската република, Гренада, Република Гвиана, Република Хаити, Ямайка, Сейнт Китс и Невис, Сейнт Лусия, Сейнт Винсент и Гренадини, Република Суринам, Република Тринидад и Тобаго;

- Латинска Америка – Мексико, Чили, Перу, Панама, Колумбия, Еквадор, Никарагуа, Хондурас, Салвадор, Коста Рика, Гватемала;

- азиатски регион - Република Корея, Сингапур;

- тихоокеански регион – Фиджи, Папуа нова Гвинея, Самоа и др.

- ***други страни и територии*** – преференции, предоставяни на Андора[3], Грузия, Фарьорски острови, Канада, Япония и др.

➢ **Автономни преференциални договорености:**

- ***отвъдморски страни и територии*** – представляват група страни и територии (ОСТ), които поотделно зависят конституционно от три от държавите-членки на Европейския съюз: Дания, Франция и Холандия. Целта на това асоцииране е принципно да допринесе за икономическото и социалното им развитие;

- ***обща система за преференции (GSP)*** – обхваща слабо развитите и развиващите се страни по света, които получават преференциален търговски достъп до пазара на ЕС срещу поет от тяхна страна ангажимент за ратифи-

[2] Споразумението между ЕС и Турция обхваща само въглищата, продуктите от стомана и селскостопанските продукти, които не са обхванати от митническия съюз с ЕС.

[3] Споразумението с Андора се отнася само за селскостопански продукти, извън обхвата на митническия съюз.

циране и ефективно прилагане на основни международни конвенции относно човешките и трудовите права, опазването на околната среда и доброто управление на държавните ресурси;

- ***Сеута и Мелила*** – отвъдморски територии на Испания, невключени в митническата територия на ЕС, но ползващи се от автономни преференциални мерки при търговията със Съюза.

3. Приложение на европейските споразумения за свободна търговия

Наред с другите си функции националните митнически органи на страните-членки на ЕС отговарят и за защитата на финансовите интереси на Общността. 80% от събраните на териториите на страните-членки митни сборове върху внасяните стоки представляват част от т.нар. „Традиционни собствени ресурси“ (Traditional own resources – TOR), а останалите 20% постъпват в националните бюджети (Европейска комисия, 2008). За 2020 година TOR възлизат на ***почти 20 милиарда евро или около 11.50% от всички приходи*** в общностния бюджет (European Commission, 2021). Погледнато само от тази позиция може да се затвърди голямото значение на контрола върху предоставяните преференции на база произход на стоките и свързаните с тях редукции на митата. Неговото подценяване би накърнило в значителна степен фискалните интереси не само на отделните страничленки, но и на ЕС като цяло. Не е за подценяване и значението на митническия контрол върху произхода на изнасяните от ЕС стоки, тъй като на практика той гарантира интересите на страните-партньори по сключените ССТ.

От позицията на настоящото изследване интерес представлява ***прилагането на сключените ССТ от страна на Европейския съюз с трети страни и територии и доколко реалните стокови потоци са насочени към или от тези партньори***. Имайки предвид и посочения по-горе обем на приходите от мита може да бъде очертано ***доколко търговията в рамките на действащите ССТ оказва влияние върху фискалната функция на митническия контрол за ЕС като цяло***.

Страните-членки на ЕС подържат търговски взаимоотношения с всички държави по света, като за 2020 г. са внесени стоки на стойност почти ***1 573 млрд. евро*** (виж Таблица №1). По данни от базата на Access2Markets към Генерална дирекция „Търговия“ (DG TRADE) към Европейската комисия през 2020 г. е видно, че само ***около 36% (около 569 млрд. евро) от този внос е от страни, с които ЕС има сключени ССТ*** (Европейска комисия, 2021). Тези данни на практика очертават и обема на търговията в посока внос в ЕС, при който контролът върху произхода на стоките има реално практическо проявление. Данните обаче не могат да бъдат тълкувани еднозначно, тъй като реално е възможно осъществяването на внос на стоки с непреференциален произход и от страни-бенефициери по ССТ. За целта друга

база данни към Евростат (Comext) (Eurostat, 2021) предоставя възможност да се проследи какъв е обемът на преференциалната търговия в общата стойност на вноса от всяка една отделна трета страна. Останалата част представлява внос на стоки с непреференциален произход, за който са приложими действащите тарифни и нетарифни мерки в ЕС, т.е. най-малкото са събрани съответните мита.

Таблица 1. Внос от основни страни партньори на ЕС – ТОП 15 за 2020 г.(цени CIF)

№	Държава	Стойност (евро)	ССТ	Дял на стоки с преференциален произход
1	Китай	389 338 362 244	-	-
2	САЩ	208 279 857 514	-	-
3	Швейцария	109 363 025 375	☑	80%
4	Русия	96 132 081 892	-	-
5	Турция	63 345 618 406	☑	92%
6	Япония	56 058 699 715	☑	37%
7	Република Корея	44 576 986 463	☑	89%
8	Норвегия	43 365 097 881	☑	68%
9	Виетнам	34 758 254 941	☑	-
10	Индия	33 756 558 808	-	-
11	Тайван	26 810 077 766	-	-
12	Бразилия	25 168 694 507	-	-
13	Малайзия	24 931 030 098	-	-
14	Канада	21 797 336 318	☑	54%
15	Мексико	20 724 090 120	☑	73%
	ТОП 15:	**1 198 405 772 048**		
	Всички страни:	**1 572 713 922 834**		
	Относителен дял на ТОП 15:	**76,20%**		

Източник: Access2Markets, Eurostat Comext

От данните в Таблица №1 е видно, че през 2020 г. първите 15 страни (ТОП 15) са реализирали внос в обем от 76,20% от общия внос в ЕС. С осем[4] от тези държави ЕС има сключени ССТ, но ***делът на вноса от тях с преференции на база произход силно варира*** – от 92% за стоките от Турция до едва 37% за стоките от Япония. Въпреки това, данните в Comext показват, че вносът с преференции по всички ССТ за 2020 г. е около 80%, като не са малко държавите с дял на този вид търговия в размер над 99%. Относително големият дял на търговията с преференции и свързаните с това редукции в ставките на митата обосновава ***необходимостта от осъществяване на ефективен митнически контрол по отношение на представените от вносителите доказателства за произход и изпълнението на условията***

[4] Споразумението за свободна търговия между ЕС и Виетнам влезе в сила на 1 август 2020 г. и не са налични отделно данни за обема на преференциалната търговия.

по съответните споразумения за свободна търговия. Това ще гарантира проявлението на фискалната функция на митническия контрол по отношение на този елемент от процеса по облагане вноса на стоките и защитата на фискалните интереси на ЕС и на неговите страни-членки.

През 2020 г. страните-членки на ЕС са изнесли стоки на стойност почти ***1 672 млрд. евро, като около 40% от този износ е за страни-бенефициери по ССТ.*** От данните в Таблица №2 е видно, че през 2020 г. за първите 15 страни (ТОП 15) е реализиран износ в обем от 72,56% от общия износ от ЕС, като със седем от тях ЕС има сключени ССТ.

Таблица 2. Износ за основни страни партньори на ЕС – ТОП 15 за 2020 г.(цени FOB)

№	Държава	Стойност (евро)	ССТ	Дял на стоки с преференциален произход
1	САЩ	358 998 989 016	-	-
2	Китай	204 673 051 746	-	-
3	Швейцария	143 132 272 016	☑	78%
4	Русия	79 244 604 127	-	-
5	Турция	70 587 750 022	☑	80%
6	Япония	55 663 123 971	☑	53%
7	Норвегия	49 023 073 772	☑	69%
8	Република Корея	45 604 636 009	☑	80%
9	Канада	33 983 169 641	☑	48%
10	Индия	32 499 969 336	-	-
11	Мексико	30 676 169 903	☑	71%
12	Австралия	29 272 790 595	-	-
13	Бразилия	27 904 082 491	-	-
14	ОАЕ	26 623 201 085	-	-
15	Саудитска Арабия	25 170 122 910	-	-
	ТОП 15:	**1 213 057 006 640**		
	Всички страни:	**1 671 816 308 775**		
	Относителен дял на ТОП 15:	**72,56%**		

Източник: Access2Markets, Eurostat Comext

И тук, подобно на вноса, ***делът на преференциалната търговия на база произход варира*** – от 80% при стоките за Турция и Република Корея до 48% при стоките за Канада. Според данните в Comext делът на износа с преференции за всички страни-бенефициери по ССТ е около 80%, което показва и отговорността на европейските митнически органи при съблюдаване условията по тези ССТ и заверката на съответните доказателства за произход.

4. Заключение

Произходът на стоките до голяма степен предопределя дали достъпът им до определен пазар ще бъде облекчен или затруднен, което е следствие от разглеждането му като основен обект на митническия контрол при внос

или износ. В разработката е обосновано виждането, че контролът върху предоставяните преференции на база произход на стоките и свързаните с тях редукции на митата при внос има съществено значение с фискален характер. При вноса на стоки от страни-партньори се стига до извода, че въпреки възможността за редуциране ставките на заплащаните мита, европейските вносители доставят приоритетно необходимите им суровини или крайни продукти от страни, за които ЕС не прилага преференциални тарифни мерки. Представените данни показват, че страните-членки на ЕС развиват активна експортна политика, но не използват приоритетно потенциала на споразуменията за свободна търговия. Въпреки това може да се направи заключението, че ***с оглед на абсолютните стойности на преференциалния внос и износ и с оглед значението на митата за бюджетите на страните-членки и на ЕС като цяло, то митническият контрол по отношение на приложението на споразуменията за свободна търговия има своето съществено значение***.

Използвани източници

European Commission. (2021, 08 03). *EU spending and revenue*. Retrieved from European Commission: https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/long-term-eu-budget/2014-2020/spending-and-revenue_en

Eurostat. (2021, 08 06). *Eurostat's reference database for detailed statistics on international trade in goods*. Retrieved from Eurostat: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/newxtweb/

Бобева, А. (2006). Правилата за произход на стоките в преференциалната търговия на ЕС. *Митническа хроника, 4*, 6.

Делегиран регламент на Комисията (ЕС) 2015/2446 от 28.07.15 г. за допълнение на Регламент (ЕС) № 952/2013 на Европейския парламент и на Съвета за определяне на подробни правила за някои от разпоредбите на Митническия кодекс на Съюза, OB L 343 (28 07 2015 г.).

Европейска комисия. (2008). *Съобщение на Комисията до Съвета, Европейския Парламент и Европейския Икономически и Социален Комитет - Стратегия за развитието на митническия съюз /* COM/2008/0169.* Брюксел: Европейска комисия.

Европейска комисия. (06 08 2021 г.). *Търговска статистика на ЕС*. Извлечено от Access2Markets: https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/bg/statistics?includeUK=true

Регламент (ЕС) №952/2013 на ЕП и на Съвета от 9.10.2013 г. за създаване на Митнически кодекс на Съюза, OB L 269 (10 10 2013 г.).